

Emir Avdagić, M.A.
dvv international,
direktor Ureda u Sarajevu

INTERNACIONALNA KONFERENCIJA

„OBRAZOVANJE ODRASLIH U BOSNI I HERCEGOVINI I JUGOISTOČNOJ EVROPI – DOPRINOS MIRU I RAZVOJU“

Institut za međunarodnu saradnju Njemačkog saveza visokih narodnih škola – *dvv international* – Ured u Sarajevu je povodom desetogodišnjeg rada u Bosni i Hercegovini, u suradnji sa Ministarstvom civilnih poslova BiH i Swiss Development Cooperation (SDC), Sarajevo, organizirao Internacionalnu konferenciju “Obrazovanje odraslih u Bosni i Hercegovini i Jugoistočnoj Evropi – doprinos miru i razvoju”, koja je održana 24. septembra 2010. godine u hotelu “Europe” u Sarajevu. Cilj ovog susreta je bio jačanje regionalne suradnje u oblasti cjeloživotnog učenja, razmjena informacija i iskustava u oblasti obrazovanja odraslih u BiH i Jugoistočnoj Evropi, obrada za ovu oblast rada najvažnih tema u okviru radnih grupa i iznošenje prijedloga i preporuka relevantnim institucijama širom Jugoistočne Europe. Da bi se to postiglo, vrlo je važno uspostaviti kontinuiranu i uzajamnu razmjenu informacija. Prvi koraci k ostvarenju ovog cilja učinjeni su na konferencijama u Skoplju 2003. godine i Sarajevu 2006. godine, kada su resorni ministri potpisali deklaracije o cjeloživotnom učenju i obrazovanju odraslih, uz usuglašena mišljenja o značaju obrazovanja odraslih kao ključnog faktora za privrednu i društvenu regeneraciju regije.

Učesnici (130) konferencije su bili predstavnici vladinih institucija i nevladinih organizacija, srednjih škola, javnih ustanova i organizacija koje se bave obrazovanjem odraslih iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Italije, Makedonije, Njemačke, Slovenije i Srbije.

U *uvodnom dijelu* konferencije učesnicima su se pozdravnim govorom obratili gđa *Esma Hadžagić*, pomoćnica ministra u Ministarstvu civilnih poslova BiH, Sektor za obrazovanje, gđa *Christiana Markert*, zamjenica ambasadora, Ambasada SR Njemačke u Sarajevu i Njegova ekscelencija ambasador dr. *Rolf Lenz*, Švicarska ambasada u Sarajevu. Konferenciju je otvorio g. *Uwe Gartenschlaeger*, zamjenik direktora *dvv internationala*, Bonn. Go-

spođa *Maria Farrar-Hockley*, prvi sekretar Delegacije EU u BiH, govorila je na temu „Prioriteti i aktivnosti Evropske komisije u BiH u kontekstu cjeloživotnog učenja“, a čuli smo i izlaganje gđe *Esmé Hadžagić* na temu „Aktivnosti BiH u oblasti obrazovanja odraslih“. Gospodin *Bogoljub Lazarević*, pomoćnik ministra u Ministarstvu prosvete Republike Srbije, stavio je akcenat na stanje u obrazovanju odraslih u Srbiji i regionu istakavši relevantnost suradnje *dvj internacionala* s institucijama vlasti u oblasti obrazovanja odraslih.

Stručni dio konferencije obuhvatao je rad u tri radne grupe i prezentiranje zaključaka i preporuka. Učesnici su obradili sljedeće teme:

- Obrazovanje odraslih i zapošljavanje
- Izgradnja resursa za obrazovanje odraslih
- Lobiranje, zakonodavstvo i finansiranje obrazovanja odraslih u Južistočnoj Evropi

Prva radna grupa - Obrazovanje odraslih i zapošljavanje

U uvodnom je dijelu radna grupa istakla probleme i trendove u oblasti obrazovanja odraslih i zapošljavanja.

Podaci za BiH:

- Slaba je ponuda za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju radnika.
- Najveća stopa nezaposlenih je među osobama s trećim stepenom obrazovanja tj. među kvalificiranim radnicima (KV) - 35,53% i nekvalificiranim (NKV) radnicima - 31,05%; nezaposlenost sa srednjom stručnom spremom (SSS) je 24,03%; a nezaposlenost s visokom stručnom spremom (VSS) iznosi 4,06% (podaci preuzeti iz izvještaja Agencije za zapošljavanje BiH za juli 2010.).
- Obrazovni profili su neusklađeni s potrebama tržišta rada.
- U 2009. godini stopa nezaposlenih na period duži od 5 godina bila je cca 40%, a cca 17% nezaposlenih u trajanju do jedne godine.
- Najtraženija zanimanja su komercijalista i administrativni radnik.
- Najviše se traže znanja rada na računaru i poznavanje stranih jezika.
- Visoka stručna sprema se traži u 51 % oglasa.

Problemi vezani za nezaposlenost u BiH su:

- Strukturna nezaposlenost
- Slaba mobilnost radne snage
- Prolongirano čekanje na posao
- Regionalni karakter nezaposlenosti
- Lak povratak u nezaposlenost

Grupa je radila po metodu World Café. Podijeljeni u pet grupa, učesnici su razmatrali sljedeće teme:

- Obrazovanje i zapošljavanje žena
- Formiranje obrazovne podrške mladima koji stupaju u radni odnos
- Formiranje obrazovne podrške osobama starosti 55-64 godine
- Kako povećati uključenost stanovništva u cjeloživotno učenje
- Ključne kompetencije za tržište rada

Preporuke:

1. Obrazovanje i zapošljavanje žena:

- Lobiranje za promjenu zakonodavnog okvira
- Subvencioniranje poslodavaca pri zapošljavanju žena

- Ulaganje u edukativni program Ženski menadžment
- Suradnja s uredima za rodnu ravnopravnost i donatorima
- Uticanje na upisnu politiku - popularizacija upisa žena na “muška” zanimanja u suradnji s resornim ministarstvom
- Stimuliranje stipendiranja kandidatkinja za stipendije
- Pružanje sistemske podrške ženama brigom o djeci jer je ovo opterećujući faktor u praksi
- Uspostavljanje afirmativnih mjera; programi za edukaciju ranjivih grupa (mlade majke, žene preko 40 godina starosti, majke djece s posebnim potrebama itd.), dizajniranje programa obuke posebno zanimljivih ženama
- Tečajevi za žene nakon porodijskog odsustva radi lakšeg povratka na posao
- Podizanje svijesti samih žena kao i menadžera (bez obzira na spol) o potrebi napredovanja žena; podizanje samopouzdanja žena

2. Formiranje obrazovne podrške mladima koji stupaju u radni odnos:

- Anketiranje poslodavaca – potrebe tržišta
- Razvoj profesionalne orijentacije
- Donošenje strategije o obrazovanju odraslih
- Formiranje centara za obuku pri zavodima za zapošljavanje
- Formiranje partnerstava škola i poslodavaca putem savjetodavnih vijeća
- Kontinuitet prijenosa praktičnih znanja, razvoj mentorstva
- Uvođenje nastavnog predmeta Poduzetništvo
- Certificiranje neformalnog obrazovanja
- Virtualna poduzeća
- Dodatne obuke za ključne kompetencije
- Rad na prevenciji prekidanja obrazovanja
- Harmoniziranje zakona u BiH

3 Formiranje obrazovne podrške osobama starosti 55-64 godine

- Priznavanje stečenog neformalnog obrazovanja
- Programi zapošljavanja za deficitarna zanimanja
- Pružanje normativne i materijalne podrške

- Edukacija unutar firmi i stimuliranje poslodavaca za zapošljavanje korisnika tih usluga
- Obrazovni programi prekvalifikacije i dokvalifikacije
- Samozapošljavanje
- Strategija cjeloživotnog učenja
- Motivirajući programi na nivou države za obrazovanje ove kategorije

4. Kako povećati uključenost stanovništva u cjeloživotno učenje?

- Napraviti analizu postojećih oblika obrazovanja i potreba tržišta rada.
- Medijska kampanja - organizirati sedmice cjeloživotnog učenja na sajmovima- obrazovne institucije bi nudile vouchere za tečajeve različitih vještina.
- Zakonodavni okvir - donijeti zakon o obrazovanju odraslih i strategiju obrazovanja odraslih.
- Aktivne mjere: nezaposlene prijavljene u zavodima za zapošljavanje uključiti u obrazovne programe koji bi se financirali iz fondova EU i iz budžeta.
- Zavodi za zapošljavanje trebaju napraviti analizu profila nezaposlenih osoba zbog slanja na edukaciju: motivirajući faktor bi mogla biti i novčana pomoć, npr. plaćeni putni troškovi.
- Revolucija obrazovanja - na svim razinama razviti obrazovne programe na principu modula, osigurati mrežnu strukturu priznavanja neformalnog obrazovanja te prepoznavanja kompetencija, što bi vodilo u vertikalnu i horizontalnu mobilnost.
- Nevladin sektor bi trebao imati mogućnost akreditiranja neformalnog obrazovanja
- Obavezati poslodavce na daljnje obrazovanje zaposlenih.

Komentar: *Odgovornost nije samo na državi, nezaposleni također trebaju pokazati samoinicijativu, biti aktivni i odgovorni građani.*

5. Ključne kompetencije za tržište rada

- Odrediti potrebne ključne kompetencije: stručnost, prepoznavanje ličnih obrazovnih potreba za cjeloživotnim učenjem, razvijanje soci-

- jasnih kompetencija, informatičke pismenosti, znanja stranih jezika, razvijanje poduzetničkih vještina, kreativnosti, timskog rada itd.
- Zatim navesti ponuđače programa obuke. Ponuđači su formalni i neformalni sistemi obrazovanja. U formalne spadaju obrazovni sistemi, a u neformalne NVO-i, službe zapošljavanja, komore, firme itd.
- Ponuditi rješenja. Rješenja bi bila: harmoniziranje zakonske regulative, razvoj i akreditacija obrazovnih programa.

Druga radna grupa - Izgradnja resursa za obrazovanje odraslih

Članovi Druge radne grupe su na početku kao najvažniji resurs izdvojili *polaznike* koji zadovoljavaju vlastite potrebe za učenjem i osvješčuju druge. Nadalje su resursi obrazovanja odraslih grupirani u sljedeće kategorije:

- Strategija, zakon i upravljanje obrazovanjem odraslih
- Sistem
- Kadrovi
- Financiranje
- Partnerstvo, suradnja, istraživanje
- Kvalitet i kontrola kvaliteta (bitni u svakoj fazi obrazovanja)

Na temelju iskustva članova grupe analizirana su tri segmenta:

- Trenutno stanje
- Kreiranje vizije
- Određivanje puteva od stanja do vizije

Preporuke:

1. Strategija, zakon i upravljanje obrazovanjem odraslih

- Usvojiti strategiju o obrazovanju odraslih.
- Donijeti zakon o obrazovanju odraslih.
- Navedene stavke sprovoditi u djelo.

2. Sistem (obuhvata institucije, organizacije, programe, oblike)

- Fleksibilnost
- Efikasnost, dostupnost, održivost
- Akreditiranje institucija i programa

3. Kadrovi

- Pokrenuti i realizirati proces profesionalizacije kadrova za obrazovanje odraslih.
- Licencirati realizatore programa za obrazovanje odraslih.
- Osobama koje nisu profesionalni andragozi omogućiti stjecanje kompetencija za andragoške kadrove.

4. Finansiranje

- Izvori finansiranja mogu biti: državni budžet, lokalne zajednice, poduzeća i poslodavci, udruženja, provajderi, međunarodne organizacije, programi i fondovi.
- Konačni cilj je održivo finansiranje.

5. Partnerstvo, suradnja, istraživanje

- Socijalno partnerstvo s akterima (ministarstvo, poslodavci, zaposleni, privredne i stručne asocijacije, udruženja, naučno-istraživačke organizacije, druge obrazovne organizacije).

6. Kvalitet i kontrola kvaliteta

- Odnosi se na svaki od resursa.

Komentar: *Ljudi su najvrjedniji resurs. Neophodno je osvješćivanje potreba obrazovanja odraslih na nivou pojedinaca, što će dovesti do nivoa društvene zajednice.*

Treća radna grupa - Lobiranje, zakonodavstvo i finansiranje obrazovanja odraslih u Jugoistočnoj Europi

U uvodnom dijelu Treće radne grupe raspravljano je o prednostima i nedostacima postojanja zakona o obrazovanju odraslih. Naveden je primjer zakona te iskustva iz SR Njemačke. Grupa je istakla važnost pluralističkog pristupa u kreiranju zakona. Zakon bi, između ostalog, morao utvrditi način finansiranja i definirati institucije koje će se baviti obrazovanjem odraslih. Od početka treba planirati noveliranje zakona nakon određenog perioda, npr. 5 godina. Spomenute su i neke tačke, obrađene prilikom šeste UNESCO-ve konferencije o obrazovanju odraslih - Confintea VI, kao npr. nedostatak institucionaliziranog razumijevanja mjesta obrazovanja odraslih kao samostalnog i integrativnog dijela obrazovnog sistema od strane države, što ne važi samo za zemlje Jugoistočne Europe.

Učesnici su diskutirali o sljedećem:

- Primjer iz Slovenije: načini i modeli finansiranja obrazovanja odraslih (6,5% za obrazovanje; 1,5% za obrazovanje odraslih, nacionalni fond + evropski socijalni fond + lokalne zajednice), problemi s kojim se suočavaju: šta finansirati, mehanizmi finansiranja, velike razlike između učesnika koji mogu participirati u programima i kojima to nije omogućeno; suradnja između Ministarstva obrazovanja,

Ministarstva za rad i lokalnih zajednica; andragoški kadrovi, već 10 godina postoji katedra za andragogiju, pedagoško-andragoški tečajevi moraju imati licencu za rad; certifikacija - javni nacionalni sistem/priznavanje po sistemu kredita itd.

- Početna iskustva Zavoda za obrazovanje odraslih Republike Srpske; šta je obuhvaćeno Zakonom o obrazovanju odraslih; da li je fokus na formalnom obrazovanju; uvjeti za aktivno građansko učešće stječu se tek sa završenom četverogodišnjom srednjom školom.
- Karakteristike zakona - zakon ne može biti idealan i stalan. On rješava tj. regulira određene aspekte iz prakse, ali ne može obuhvatiti sve. Finansiranje tj. procenti finansiranja ne trebaju biti sastavni dio zakona, neophodna je evaluacija nakon određenog perioda.
- Neophodnost uspostavljanja sistema kvaliteta te upravljanje kvalitetom koje će regulirati rad kako ponuđača obrazovanja odraslih tako i korisnika usluga.
- Utjecaj tržišnih mehanizmi na obrazovanje odraslih.
- Iskustva GTZ-a sa srednjim strukovnim školama i pilot-projekti u BiH.
- Iskustva iz Makedonije - dobro je imati zakon, ali je njegovo kreiranje dugotrajan proces. Poželjno je imati neutralne predstavnike u tom procesu, npr. predstavnike međunarodne zajednice; mora se raditi na njegovoj realizaciji; potrebno učešće svih aktera, formiranje koalicije/a itd.

Preporuke:

1. *Unapređivanje suradnje* - poteškoće u suradnji javnih i ne-javnih partnera u sistemu obrazovanja odraslih, koji su do sada ometani prije svega sadržajnim nesporazumima i promjenjivim, obostranim ograničenjima, moraju se korigirati i normalizirati putem institucionaliziranih kooperacijskih gremija, u kojima država i pluralistički utemeljena oblast obrazovanja odraslih uzajamno djeluju na osnovu zakona o obrazovanju odraslih.
2. *Uvezivanje partnera* - lobiranje, koje shvatamo kao društveno-interesnu politiku, najlakše će se ostvariti ako se pluralistički aktivni partneri povežu u saveze, a savezi međusobno surađuju; savezi bi istovremeno bili i članovi institucionaliziranih gremija, u slučaju postojećih zakona o obrazovanju odraslih.

3. *Donošenje, implementacija i evaluacija zakona.* Države koje su donijele zakon o obrazovanju odraslih moraju insistirati na realizaciji i eventualno planirati evaluaciju zakona nakon pet godina. Potreba za revizijom zakona zavisi od specifične situacije u pojedinačnim državama.
4. *Obrazovanja odraslih* u zemljama regije će se, u doglednoj budućnosti, uglavnom finansirati iz javne kase u okviru kombiniranog finansiranja, s obzirom da su politički i ekonomski odnosi dosadašnjih sponzora i partnera izloženi značajnim restrikcijama. Smjernice za finansiranje, postavljene tokom CONFINTEA-e VI, a prethodno i u „The Bonn Declaration on Financing Adult Education“ 2009. (npr. 6% bruto nacionalnog dohotka izdvojiti za obrazovanje, a od toga izdvojiti 6% za obrazovanje odraslih) – kratkoročno nisu ostvarive.

Realističnija mogućnost bi bila – a to treba utvrditi razmjenom iskustava – da se za obrazovanje izdvaja 20% sredstava iz javne kase, od čega 10% za obrazovanje odraslih. Finansiranje bi trebalo biti regulirano po potrebi i na principu usvajanja, a ne na duži period propisano zakonom o obrazovanju odraslih.

Povodom desetogodišnjeg rada i uspješne suradnje s partnerskim organizacijama, institucijama i stručnjacima iz oblasti obrazovanja odraslih, *dvv international* – Ured u Sarajevu je izdao i publikaciju *Podrška razvoju obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini 2000.-2010.*, o kojoj je na samoj konferenciji govorio g. Emir Avdagić M.A., direktor *dvv internationala* – Ureda u Sarajevu. Kratak osvrt na publikaciju *European Adult Education outside the EU* dali su gosp. Uwe Gartenschlaeger i doc. dr. Katarina Popović, direktorica Društva za obrazovanje odraslih iz Srbije, koji su članovi odbora Evropske asocijacije za obrazovanje odraslih (EAEA).

Gospođa Klelija Balta iz UNDP-a u Sarajevu je na veoma profesionalan način moderirala cijelu konferenciju. Uspješno se suočila i s izazovom vođenja razgovora sa 12 predstavnika partnerskih organizacija, čije izjave o utjecaju njihovog rada u području obrazovanja odraslih na njihove vlastite živote nisu smjele biti duže od jedne minute.

Završnu riječ imala je gospođa dr. Beate Schmidt-Behlau, direktorica Regionalnog ureda *dvv international* za Jugoistočnu Evropu, koja je istakla perfektno upravljanje vremenom na samoj konferenciji i govorila o budućim prioritetima rada u regionu. Postignuta je visoka zainteresiranost medijske javnosti, što se odrazilo u dobrim kritikama i idealnom vremenu emitiranja TV priloga, te novinskim izvješćima i prikazima na brojnim internetskim portalima i stranicama. Stručnoj javnosti je *dvv international* predstavljen kao snažan akter u oblasti obrazovanja odraslih.

Inicirano je umrežavanje partnera unutar Bosne i Hercegovine, a postojeća mreža se pokazala produktivnom i održivom. Kontakti i komunikacija s predstavnicima relevantnih instanci Republike Slovenije i drugih država su znatno ojačani, a inicirano je i intenziviranje suradnje s partnerima za lobiranje unutar državnih institucija zemalja učesnica konferencije. *dvv international* će omogućiti daljni kontakt (follow up) s rezultatima i preporukama Confintea-e u okviru sukcesivnog procesa. To će biti učinjeno elektronskim putem i putem web-stranice: www.dvv-soe.org te u formi radionica u pojedinim zemljama i regionalne konferencije planirane za 2011. godinu.